

РОЗДІЛ 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.366

Сержанов В. В.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ «НОВОГО ПОКОЛІННЯ»

У статті розкрито умови формування державної інвестиційної політики «нового покоління», котра б забезпечила вирішення спільних завдань сталого соціально-економічного розвитку та ефективного реагування на глобальні економічні та фінансові потрясіння, щоб уникнути майбутніх криз. Установлено, що зростання національних економік залежить від міри та ступеня втручання держави в економічні процеси. Доведено, що країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою нині є основними напрямками прямих іноземних інвестицій, і їх значення як одержувачів прямих іноземних інвестицій продовжує зростати. Визначено ключові аспекти інвестиційної політики «нового покоління», що трансформуються в конкретні виклики формуванню державної інвестиційної політики на національному рівні та узгодженню її з умовами, що висувуються на міжнародному рівні.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна політика, потенціал, державне регулювання, оцінювання, ефективність.

Постановка проблеми. Роль держави у формуванні інвестиційної політики має бути не контролюючою, а регулюючою, з використанням усього набору державних інструментів. Сьогодні зовнішні умови створюють для національної економіки перешкоди для безперервного залучення інвестицій, що зумовлено як екзогенними, так і ендогенними факторами. Сучасна інвестиційна політика України здійснюється нерівномірно в галузевому, регіональному та інших напрямках. Нормативне забезпечення несистематизоване, показники діяльності інвестиційних центрів є дуже низькими і комплексно не аналізуються, відсутні дієві механізми стимулювання інвесторів, політична деструктивність реформ обмежує можливості припливу іноземних інвестицій. Вивчення кола питань, пов'язаних із дослідженням макроекономічних умов, спрямоване на пошук нових напрямків формування державної інвестиційної політики для максимального економічного ефекту від даного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських учених, які зробили свій внесок у дослідження розвитку національної економіки, її потенціалу впливу державного втручання на ці процеси, присвячено праці відомих вітчизняних учених: В. Геєця, С. Єрохіна, М. Єрмошенка, В. Магасової, А. Пересади, І. Штулер та ін. Також у сучасних економічних дослідженнях активно розглядаються проблеми, що стосуються інвестицій, інвестиційної політики держави, інструментарію та механізму впливу інвестицій на економічний розвиток країни, серед більшості науковців варто виділити дослідження: І. Бланка, С. Ілляшенка, М. Денисенка, А. Музиченка та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах глобалізації вирішення спільних завдань сталого соціально-економічного розвитку національних економік та завдань ефективного реагування на глобальні економічні та фінансові потрясіння зумовило формування нових моделей глобального економічного урядування. Вирішальна роль у формуванні інвестиційної політики «нового покоління», котра б урахувала особливості національної економіки,

належить державі. Дана проблематика без чіткого визначення пріоритетів утрачає конкретність та цілеспрямованість у досягненні поставленої мети.

Мета статті полягає у розкритті умов формування державної інвестиційної політики «нового покоління», котра б забезпечила вирішення спільних завдань сталого соціально-економічного розвитку та ефективного реагування на глобальні економічні та фінансові потрясіння, щоб уникнути майбутніх криз.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах взаємного розвитку країн дослідження показують, що відбувається взаємопроникнення економік. Усі сфери економічного політичного та соціального становища країни є взаємопереплетеними, чому сприяють глобалізаційні процеси та спільні політичні, економічні та інші рішення щодо співпраці та формування єдиної стратегії розвитку. Всі аспекти зростання держав та їх національних економік залежать від міри та ступеня втручання в економічні процеси.

Інвестиційна політика не формується та не реалізується у вакуумі. Вона формується в політичному та економічному середовищі, котрі на глобальному та регіональному рівнях зазнавали поразки протягом останніх років. Таке становище було зумовлене кризами у сферах фінансів, продовольчої безпеки та навколишнього середовища і надалі зазнає впливу з постійними глобальними диспропорціями та соціальними проблемами, особливо щодо подолання бідності. Ці глобальні кризи та проблеми мають суттєві наслідки для формування державної інвестиційної політики на національному у рівні.

По-перше, економічна та фінансова кризи посилюють довгострокову зміну економічної значущості з розвинутих країн на ринки країн, що розвиваються. Глобальні виклики, такі як продовольча безпека та зміна клімату, де зацікавленість країн, що розвиваються, є неодмінною передумовою для будь-якого життєздатного рішення, ще більше посилюють роль цих країн у розробленні глобальних політичних рішень.

По-друге, фінансова криза посилює роль держави в економіці як у розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються.

По-третє, характер змін та викликів, який жодна країна не може розглядати окремо, робить кращим імператив міжнародної координації.

По-четверте, глобальний політичний та економічний контекст, а також виклики, які необхідно вирішити, з урахуванням соціальних та екологічних проблем, є провідними в розробленні державної політики.

Завдання держави – сформулювати нову парадигму розвитку, яка ставить першочерговими цілі всебічного та сталого цілісного розвитку, економічне зростання та цілі соціально-політичного розвитку. Тенденції інвестиційної політики, природно, відображають ці події. Відбувалися суттєві зміни у сфері інвестицій та інвесторів. Країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою нині є основними напрямками прямих іноземних інвестицій, і їх значення як одержувачів прямих іноземних інвестицій продовжує зростати.

У 2010 р. вперше країни, що розвиваються, отримали більше половини світових потоків прямих іноземних інвестицій, нині їхня частка становить 55% світових іноземних інвестицій. Це підвищує можливості стратегічних інвестиційних цілей, політики щодо просування та захисту в країнах, що розвиваються.

За останні п'ять років відбулися значні коливання в інвестиціях, що були залучені в національну економіку з іноземних джерел. Сума залучених у 2016 р. прямих іноземних інвестицій становила 44 790,7 млн. дол. США. У 2015 р. в українську економіку було залучено 43 371 млн. дол. США, що становить найменшу величину за період 2011–2016 рр. У минулому році сума залучених інвестицій зросла на 3,27% (44 790,7 млрд. дол. США.). У 2013 р. українська економіка отримала за останні п'ять років найбільшу суму іноземних інвестицій – 58 156,9 млрд. дол. США. Динаміку та суми прямих іноземних інвестицій в Україну за період 2011–2016 рр. наведено на рис. 1.

У 2011–2013 рр. відбувалося зростання сум надходжень від прямих іноземних інвестицій, однак після кризового 2013 р. темпи залучення прямих іноземних інвестицій скоротилися на 20%. Це відбулося через низку політичних та економічних причин: воєнні дії на сході країни, окупацію АР Криму, інфляційні процеси, відсутність реформ тощо.

Економічно розвинені країни стали не тільки важливими одержувачами прямих іноземних інвестицій, вони все частіше стають великими інвесторами, і їхня частка у світовому потоці нині становить більше третини. Хоча економічно розвинені країни і зазнають проблем із забезпеченням захисту власних інвестицій, вони також забезпечують безпеку та гідне поводження з інтересами власних інвесторів за кордоном.

Також є нові типи інвесторів на світовому ринку. *Державні підприємства* є важливими учасниками прямих іноземних інвестицій. Хоча вони становлять лише 1% від загальної кількості транснаціональних підприємств, їх інвестиції за кордон становлять приблизно 10% світових потоків прямих іноземних інвестицій. *Суб'єкти фондів фінансування* також набувають великого значення як учасники прямих іноземних інвестицій. Їх загальний обсяг прямого іноземного інвестування у 2014 р. становив близько 160 млрд. дол., а їхні закордонні інвестиції – менше 2% світових потоків прямих іноземних інвестицій.

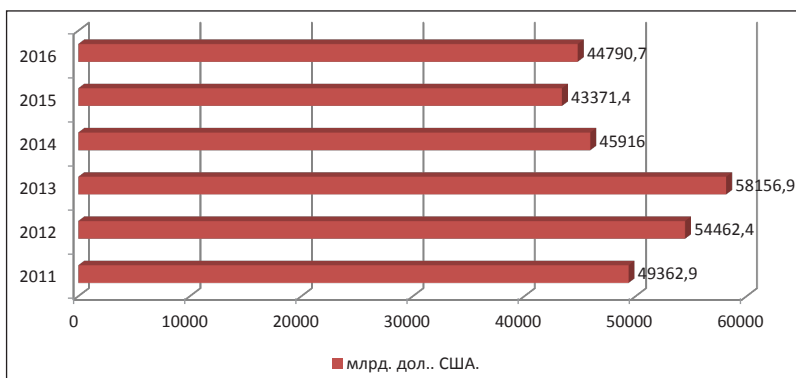

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції в Україну за період 2011–2016 рр.

Джерело: побудовано автором

Зрозуміло, що закономірності інвестування та типи інвестицій цих нових інвесторів (із погляду країн, що приймають, та з погляду самих інвесторів) є різними. А отже, різними є їх політичні пріоритети. Крім того, слід відстежувати скорочення підтримки відкритих інвестиційних ніш у розвинутих ринкових економіках в умовах конкуренції з боку все більш активних інвесторів у країнах, що розвиваються.

Державне регулювання відіграє все більшу роль в економіці та напрямку інвестиційної політики. Держави стали стриманішими в регулюванні та управлінні економікою. Все більше і більше відбувається віддалення від заявленого підходу до економічного зростання та розвитку, що переважало раніше. Промислова політика та стратегії промислового розвитку поширюються як в економічно розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються. Ці стратегії часто містять елементи цільового стимулювання інвестицій або, навпаки, їх обмеження, що збільшує важливість інтегрованої та послідовної політики розвитку та інвестицій.

Уряди також активізують свої зусилля щодо сприяння участі вітчизняних компаній у глобальних ланцюгах доданої вартості (GVC). Вони сприяють цій участі шляхом створення місцевого потенціалу, технологічної модернізації та діяльності із заохочення інвестицій, наприклад створення спеціальних економічних зон. Очікування заохочувальних дій держави стали більш високими, оскільки вони все більше концентруються не тільки на кількості, а й на якості інвестицій.

Дані щодо зростання безробіття (або низького рівня зайнятості) у багатьох країнах також є тиском на дії держави, змушуючи їх шукати «правильні типи» інвестицій та вживати заходів для інвестування у створення нових робочих місць.

У розвинених країнах такі побоювання іноді викликають дискусію про те, як перешкоджати вітчизняним компаніям інвестувати за кордон або сприяти репатріації іноземних інвестицій у власну країну.

У країнах, що розвиваються, ті самі страхи підживлюють дискусію щодо того, чи забезпечують інвестиції достатньо робочих місць для бідних та чи є вони достатньо комплексними.

Посилення ролі держави також проявляється стосовно інших питань сталого розвитку національних економік. Упроваджуються нові соціальні та екологічні норми чи посилюються наявні – все це має наслідки для державної інвестиційної політики.

На додаток до регуляторної діяльності держави збільшують зусилля, спрямовані на активне просування до сталого еколого-економічного розви-

тку, наприклад шляхом заохочення прямих іноземних інвестицій із низьким умістом вуглецю. Вони також приділяють більше уваги корпоративній відповідальності шляхом сприяння прийняттю приватних кодексів корпоративної поведінки.

Тенденції більшого втручання в економіку проявляються у збільшенні частки регуляторної та обмежувальної політики. У загальних заходах щодо інвестиційної політики за останні десять років державне регулювання зросло (хоча лібералізація та заохочення інвестиції залишаються домінуючими умовами).

Ця тенденція частково відображає відроджений реалізм щодо економічних та соціальних витрат нерегульованих ринкових сил. Але це також викликає занепокоєння тим, що посилення регуляторної діяльності може поступово збільшувати ризик надмірного регулювання або інвестиційного протекціонізму, який заважає внутрішньому та зовнішньому прямому іноземному інвестуванню.

Існує велика потреба у здійсненні глобальної координації здійснюваної інвестиційної політики. Необхідність вирішення спільних завдань сталого соціально-економічного розвитку та ефективного реагування на глобальні економічні та фінансові потрясіння, щоб уникнути майбутніх криз, викликала заклики до формування нових моделей глобального економічного врядування.

У сфері інвестування є переконливі підстави для такої посиленої міжнародної координації.

По-перше, це може допомогти зберегти протекціоністські тенденції та дискримінаційне ставлення іноземних інвесторів до перевірки.

По-друге, це може допомогти уникнути «перегонів» у регуляторних стандартах або стимулах, адже на міжнародному рівні держави все більше конкурують за можливість отримати бажаний тип інвестицій.

По-третє, низка специфічних інвестиційних питань потребує кращої глобальної координації інвестиційної політики, оскільки прямі іноземні інвестиції за своєю природою можуть бути врегульовані більш ефективно лише спільними зусиллями.

По-четверте, краща міжнародна координація допоможе подолати проблеми узгодженості, спричинені розгалуженою системою міжнародних інвестиційних договорів, що складається з близько 3 300 основних договорів (тобто двосторонніх інвестиційних договорів та інших угод з інвестиційними положеннями).

По-п'яте, важливим напрямом міжнародного співробітництва є діяльність в галузі оподаткування. Нестабільні рівні державного дефіциту та суверенних боргів змушують держави бути більш чутливими до спроб ухилення від сплати податків, маніпулятивних трансфертних цін для необґрунтованого зменшення податкових зобов'язань у приймаючих країнах та країнах походження.

Міжнародна політика оподаткування та інвестицій є частиною глобального управління інвестиціями, тому існує велика потреба в більшій узгодженості. Інші, нефінансові, глобальні виклики також потребують кращої координації у сфері інвестицій, про що свідчать зусилля, спрямовані на сприяння «зеленим інвестиціям». Підтримка екологічно чистого економічного зростання та міжнародна співпраця щодо інвестицій у сільське господарство для поліпшення продовольчої безпеки вимагають державного регулювання.

Внаслідок наведених вище підстав з'явилося нове трактування інвестиційної політики, що спрямоване на формування більш широкої та

складної політики в галузі розвитку, яка спрямована на підтримку сприятливого інвестиційного клімату.

Формування нового трактування інвестиційної політики відбувається протягом деякого періоду часу. Водночас відбувається рух до подальшої лібералізації інвестиційних режимів та заохочення іноземних інвестицій, з одного боку, і регулювання інвестицій для дотримання цілей державної політики – з іншого.

Це відображає визнання того, що лібералізація, якщо вона полягає у досягненні результатів сталого розвитку, повинна супроводжуватися створенням належних регуляторних та інституціональних рамок.

Головною організаційно-економічною проблемою є досягнення правильного балансу між регулюванням та відкритістю економіки.

Державна інвестиційна політика «нового покоління» надає поштовх формуванню зусиль, спрямованих на залучення інвестицій та отримання вигод від них.

Питання сталого розвитку, включаючи проблеми охорони навколишнього середовища, соціального становища та бідності, а також відповідальність інвестора у цих сферах, не є новими самі по собі. Проте сьогодні безліч рішень та варіантів, розроблених протягом багатьох років для вирішення проблем сталого розвитку, не були частиною основної інноваційної політики, і, відповідно, міжнародний консенсус щодо цього не відображено у ньому.

Державна інвестиційна політика «нового покоління» спрямована на систематичне досягнення сталого розвитку та її практичне застосування в конкретних заходах та механізмах на національному та міжнародному рівнях, а також на рівні розроблення та реалізації.

Загалом інвестиційна політика «нового покоління» характеризується кількома аспектами:

- визнанням ролі інвестицій як основного рушія економічного зростання та розвитку усвідомлення того, що інвестиційна політика є центральною частиною стратегій розвитку;
- бажанням досягти сталого розвитку шляхом відповідального інвестування, розміщення соціальних та екологічних цілей на тій же основі, що й економічне зростання та цілі розвитку;
- спільним визнанням необхідності підвищення ефективності політики щодо сприяння інвестиціям.

Ці визначені аспекти інвестиційної політики «нового покоління» трансформуються на конкретні виклики з формування державної інвестиційної політики на національному рівні та узгодження її з умовами, що висуваються на міжнародному рівні.

Висновки. Отже, дієвим інструментом забезпечення економічного зростання національних економік, нарощення темпів ВВП є дієва інвестиційна політика держави. Сучасні зовнішні виклики та внутрішні проблеми зумовлюють розуміння необхідності розроблення та формування державної інвестиційної політики «нового покоління».

На сучасному етапі додатково потребується здійснення соціологічних і політологічних досліджень, які б урахували всю важливість визначення постійно змінних умов формування державної інвестиційної політики. Визначені в даній статті умови формування інвестиційної політики беззаперечно доводять роль держави у формуванні інвестиційної політики «нового покоління», котра б урахувала всі особливості національних економік.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstst.rada.gov.ua>.
2. Гончаренко В.В. Про зміну концепції розвитку системи кредитної кооперації та її можливий вплив на кредитно-кооперативний сектор національної економіки / В.В. Гончаренко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2011. – № 5(50). – С. 99–107.
3. Грiшута А.В. Державна підтримка фінансування інноваційної діяльності в аграрній сфері через механізм кредитної кооперації / А.В. Грiшута [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_104/20.pdf.
4. Єрохін С.А. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України / С.А. Єрохін // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/issue-13-2016>.
5. Звіт національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/rzviti-nackomfinposlug.html>.
6. Соціально-економічний розвідок України за січень-липень 2017 року / Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Стан інвестиційної діяльності в Україні / Інвестиційна діяльність в Україні від 23.02.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.
8. Романенко А. Активізація державного інвестування в сучасних умовах / А. Романенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – № 6. – С. 29–39.
9. Публічний звіт про діяльність національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/rzviti-nackomfinposlug.html>.
10. Штулер І.Ю. Теоретичні підходи до процесу залучення прямих іноземних інвестицій / І.Ю. Штулер // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 5(131). – С. 102–108.
11. Штулер І.Ю., Сержанов В.В. Вплив інвестиційної політики на гомеостазис національної економічної системи криз призму інновацій / І.Ю. Штулер, В.В. Сержанов // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2016. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/index.php/2-2016-ukr>.
12. Яркова Н.І. Роль органів державної влади в інвестиційному процесі / Н.І. Яркова, О.П. Яковенко // Економіка будівництва і міського господарства. – 2012. – Т. 8. – № 2. – С. 89–100.

Сержанов В. В.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ «НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ»

Резюме

В статье раскрыты условия формирования государственной инвестиционной политики «нового поколения», которая обеспечила решение общих задач устойчивого социально-экономического развития и эффективного реагирования на глобальные экономические и финансовые потрясения, чтобы избежать будущих кризисов. Установлено, что рост национальных экономик зависит от уровня и степени вмешательства государства в экономические процессы. Доказано, что развивающиеся страны и страны с переходной экономикой в настоящее время являются основными направлениями прямых иностранных инвестиций, и их значение как получателей прямых иностранных инвестиций продолжает расти. Определены ключевые аспекты инвестиционной политики «нового поколения», трансформирующиеся в конкретные вызовы формированию государственной инвестиционной политики на национальном уровне и согласованию ее с условиями, выдвигаемыми на международном уровне.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная политика, потенциал, государственное регулирование, оценка, эффективность.

Serzhanov V. V.

State Enterprise «Uzhgorod National University»

THE CONDITIONS OF FORMATION STATE INVESTMENT POLICY OF «NEW GENERATION»

Summary

The article describes the conditions of formation the state investment policy of "new generation", which would ensure the solution of the common tasks of sustainable social and economic development and an effective response to global economic and financial turmoil in order to avoid future crises. It is established that the growth of national economies depends on the degree and degree of state interference in economic processes. It is proved that developing countries and countries with economies in transition are currently the main areas of direct foreign investment, and their importance as recipients of foreign direct investment continues to grow. The key aspects of the investment policy of the "new generation" that are transformed into specific challenges to the formation of the state investment policy at the national level and its harmonization with the conditions put forward at the international level are determined.

Key words: investment, investment policies, potential, government regulation, evaluation, efficiency.